

Szórád György

SZABADKA SZÉPET ÁLMODIK

1. *Prológus*

Az álmodozás emberi tevékenység, és nem zavarja a környezetet (ha nem viszik túlzásba, az álmodozót sem). Ez a tevékenység kapcsolatban van a realitásokkal, de nem ismer korlátokat. Álmodozni leginkább kellemes, bár az álmok nem válnak valóra, illetve nem valósulnak meg teljesen.

Az álmodozás eredménye a látomás vagy vízió, amelynek általában csak körvonalai vannak, viszont nincsenek gyökerei. Szilárd gyökerek nélkül is boldogsággal tölti el azonban az álmodozó embert egy-egy ilyen vízió. A vízió, amely az adott pillanatban és helyzetben utópiának tetszik, a létfeltételek megváltoztatásával és tudatos emberi tevékenységgel realitássá is válhat. Nincs szebb annál, mint ha a kellemes álmok, vágyak és kívánságok valóra is válnak.

2. *Látomás Szabadkáról, 2000-ről*

Az álmodozás spontánul, de nem véletlenül kezdődik. Az ember elolvas, hall, lát egy sor információt, tényt — feltölti memóriáját —, hogy elérve egy kritikus tömeget, döntsön a megvalósításról. Ha ez nem látszik eléggé reálisnak, viszont érdekes és értékes, akkor az ember álmodozni kezd.

A jövőről való gondolkodás nálam objektíve kapcsolatban áll a szakmámmal, az adatfeldolgozással (az informatikus szakmával), szubjektíve pedig azzal a kíváncsisággal, amelyet — kisebb vagy nagyobb mértékben — minden ember magában hord. A jövő társadalmáról való álmodozás olyan könyvek olvasásával kezdődik, amilyen Toffler: *A jövő csapása* és ugyanennek a szerzőnek *Harmadik hullám* című műve. Toffler az új, ún. információs társadalomról (az ipari társadalom utáni kor, vagy a harmadik hullám) a következőképpen vélekedik:

„Ez az új civilizáció annyira mélyen forradalmi, hogy kétségbe vonja minden korábbi feltételezéseinket. A korábbi gondolkodásmódok, a régi képletek, dogmák és ideológiák bármennyire is értékesek, megbecsültek és hasznosak voltak a maguk idejében, többé nem felelnek meg a tényeknek. A világ, amely gyorsan felbukkan az új értékek és technológiák harcából, az új geopolitikai viszonyok, az új élet- és kommunikációs módszerek egészen új ötleteket és eszméket, új analógiákat, klaszifikációkat és fogalmakat követelnek. A holnap embrionális világát nem skatulyázhatjuk be a tegnapi szokványos rekeszeibe. Az ortodox álláspontok és hangulatok sem alkalmasak.”

Az új életmódról és a világ új felfogásáról, a civilizációs fordulatról és az új típusú kultúra születéséről való intenzív álmodozás kezdete nálam arra a napra tehető, amikor megismerkedtem Naisbitt *Megavonatalak* című könyvével. Ő azt állítja, hogy az első és alapvető irányzat az ipariról az információs társadalomra való áttérés, ahol a tőke stratégiáját felváltja az információ stratégiája. Az alapelv a következő: a hatalom új forrása nem a kisebbség kezében levő pénz, hanem a többség kezében levő információ. Ebből a kíméletlen alapelvből következnek azután a további irányzatok: a decentralizáció, a participatív demokrácia, a világgazdaság, a nem formálisan alakult csoportok, a hosszú távú tervezés, a technika fejlődésének kompenzálása a szellem fejlődésével (high tech/high thought), az önszegélyezés felé való irányítás, a régi ipari környezetek elhagyása és a választási lehetőség a magánéletben.

Ezek az irányzatok nem lepnek el bennünket mindjárt, mi több, még az USA-ban is újdonságnak számítanak. Lehet, hogy egyenként nem is pontosak, a könyv azonban mégis jelentős, mert rámutat a tudás és a hatalom alapvető viszonyára. Ennek aztán számunkra külön jelentősége van, mert arra figyelmeztet bennünket, hogy időben fel kell fognunk, mi minden rejlik e viszony mögött. Ellenkező esetben könnyen belefulladhatunk a „harmadik hullámba”, amely immár feltartóztathatatlanul tör előre, mi több, elérte partjainkat is.

Álmodozásomat új ismeretek táplálják, amelyek elkerülhetetlenül megváltoztatják életünket, mégpedig nemcsak a technológia vagy a közgazdaság területén, hanem a társadalmi viszonyok vonatkozásában is. Megkíséreltem azonban mindezt Szabadkára vonatkoztatni és összpontosítani: Szabadka mezőgazdaságára, iparára, kereskedelmére közlekedésére, vendéglátóiparára és turizmusára, de arra is, ami közvetlen hatással lesz a szabadkaiak életére (közművek, művelődés, oktatás stb.). Az ilyen álmodozások eredményeként keletkeztek azok a víziók, amelyeket nem egyenlő arányban dolgoztam fel, hanem több vagy kevesebb részletességgel, amit álmodozás volta miatt nem róhat fel senki. Különösen akkor nem, ha figyelembe vesszük, hogy az álmodozás túl rövid ideig tartott, és nem volt eléggé intenzív.

2.1. Mezőgazdaság

Bácska északi részén a víz évszázados vágya volt a mezőgazdasági termelőknek. Ma is az.

A víztelen, homokos térségeken, a tarka összetételű termőföldeken, a szikes oázisokon, a csapadékszegény tájon sohasem volt biztos, hogy a növénytermelők, szőlészek és gyümölcsstermelők munkája és befektetése bő termést eredményez-e. A mezőgazdasági termelésben jegyzett óriási haladás mellett is mindig az „égből” vártuk a csodát. Az észak-bácskai síkságon élő ember évszázadok óta álmodik a vízről, amely meghatározta életmódját és fennmaradását is. Századunk utolsó évtizedének fele hozza meg számára ennek az álomnak a beteljesülését.

A Tisza—Palics-csatorna kiépítéséről van szó, és ezt a munkát három szakaszban szeretnék megvalósítani. Amikor 1988-ban elkészül az első szakasz, az új csatornák vizével 10 000 hektár termőföldet öntözhetünk majd. A második szakaszt követően, 1990-ben újabb 15 ezer hektáron oldhatjuk meg az öntözést. Amikor 1995-ben elkészül a harmadik szakasz is, újabb 15 000 hektár öntözése válik lehetővé. A Tisza—Palics-rendszer elegendő vizet biztosít majd a Kapitányrét 450 hektárnyi halastava számára is, továbbá Szabadka iparának és lakosságának vízellátását is fedezhetjük ebből a forrásból. Természetesen nem jelentéktelen az sem, hogy a csatorna befejezése után nem okoz majd gondot a Palicsi-tó friss vízzel való időnkénti feltöltése sem. Mert szemünk fénye ez a tó, de hihetetlen gyorsasággal igyekszünk az ökológiai katasztrófa felé sodorni, ami az ipari civilizáció eredménye (gyomirtók, enzimes mosószeres használat stb.).

Észak-Bácska új folyói lehetőséget nyújtanak az agráripár továbbfejlődésére, mindenekelőtt az elsődleges termelés forradalmasításával: a növény-, gyümölcs- és szőlőtermelés, a vetemények termesztése és az állattenyésztés terén is. Nem szabad megfélemlenünk arról, hogy agráripárunknak ezek az ágazatai biztosítják a nyersanyagot a régióban kiépített jelentős feldolgozó kapacitások számára.

Az öntözés nemcsak a szárazság elleni védekezés módja: sokkal nagyobb és jelentősebb gazdasági hatása lesz a termelési struktúra megváltoztatására. Ezt a termőföldek öntözése teszi lehetővé. Arról van szó, hogy a vetési struktúrában növelni kell az ipari növények arányát, de ugyanakkor több veteményt, gyümölcsöt, táptakarmányt kell előállítanunk. Reális a másodvetésre vonatkozó elképzelés, és ezeknek a változásoknak az összehangolása a feldolgozó ipar igényeivel és kapacitásaival.

A tudományban és a termelésben eddig elért eredmények azt bizonyítják, hogy a vidékünkön is megoldottuk a legfontosabb biológiai, műszaki és gazdasági kérdéseket, amelyek segítségével olyan intézkedésként juttathatjuk érvényre az öntözést, amely a jelenlegi szinten is a lehető leggyorsabban növelheti az élelmiszer termelését.

A mezőgazdasági termelés növelésének előfeltételeként jelentkezik a

búza, a kukorica, a napraforgó és a cukorrépa nagyhozamú fajtáinak kikísérletezése. Ezen a téren azonban lehetőségeink kihasználhatatlanok, mert a már létező nagyhozamú kultúrnövények esetében is csak a lehetőségek 45—50 százalékát használjuk ki. (Kihászírlatlan lehetőségeknek számít a búzának 10 t/ha, a kukoricának 16—18 t/ha, a napraforgónak 4,5 t/ha, a cukorrépának pedig 100 t/ha termésílozama.) A növényílnemesítés terén folytatott intenzív kísérletek eredményeként azonban az ezredfordulóra elérhetővé válik a búzahibridek hektáronkénti 15 tonnányi, a kukoricahibridek hektáronkénti 200 tonnányi, a cukorrépa esetében a hektáronkénti 120 tonnányi a napraforgó hektáronkénti 6 tonnányi és a szója hektáronkénti 7 tonnányi hozamának az elézése is. A nagy hozam, persze, önmagában nem elegendő ahhoz, hogy az egyes fajták vagy hibridek elfogadottakká váljanak, egyéb tulajdonságokra is szükség van. Ezek közé tartozik a minőség, a betegségek és a kártevőkkel szembeni ellenállóképesség, az alkalmazkodó képesség stb. A kívánt tulajdonságokkal rendelkező növénykultúrák kialakításakor nem támaszkodhatunk kizárólagi a javított klasszikus módszerekre (például a fotoszintézis hatásfokának növelése vagy a terméselés technológiája!), hanem alkalmaznunk kell a tudomány újabb vívmányait, mindenekelőtt a korszerű génebészetet és a biotechnológiát.

Nem szabad megfeledkeznünk az állattenyésztésről sem, mert annak fejlesztése a mezőgazdasági terméselés fejlődésének alapját képezi. A sertésílnyésztés mellett a magánszektoron belül szükséges a szarvasmarha- és juílnyésztés fokozása, de ugyanakkor az egységnyi termék költségeinek a csökkentése is. Szem előtt kell tartanunk azt, hogy az állattenyésztés nemcsak az élelmiszer-termelés szempontjából fontos, hanem pótolhatatlan a termőföldök trágyázása szempontjából is. Az istállótrágya nemcsak olcsóbbá teszi a növénytermelését, hanem hatása hosszabb ideig is tart mint a műtrágyáké. Mi több, istállótrágya nélkül elképzelhetetlen az öntözés, hiszen a műtrágya kizárólagos használata rontja a talaj minőségét.

A mezőgazdaság fejlődésének hosszú távú stratégiáját az én vízióm szerint a következők határozzák meg:

- vidékünk természeti adottságai (az átlagosnál termékenyebb földterületek, a megfelelő éghajlat és az öntözéshez szükséges vízmennyiség);
- a jelenlegi és jövőbeli szakemberek szaktudása;
- a növény- és állatfajták új, a termés- és termékhozam szempontjából igen jó eredményeket produkáló fajtái, melyek a jövőben jelentős mértékben növelik az egységenkénti hozamot; annál is inkább, mert várható a biológiai és biotechnikai újítások előretörése és alkalmazása, ami előfeltétele a mezőgazdasági terméselés növelésének;
- az egységnyi termékre eső energia költségeinek csökkentése;
- a mezőgazdasági terméselés további gépesítése, teljes gépi vonalak beállítása és a nagygazdaságoknak megfelelő rendszerek kialakítása;
- zárt technológiai rendszerek kiépítése, amelyek az elsődleges me-

zőgazdasági termelés és a feldolgozás várt iparosításának alapfeltételei közé tartoznak;

— az ásványi műtrágyák és a növényvédő szerek szükséges mennyiségi és minőségi növelése;

— a mikroprocesszorok várható alkalmazása (bár erre csak bizonyos ágazatokban, így a melegágyas ültetvények és az öntözéses rendszereken alapuló növénytermesztés esetében kerül sor), valamint a műszaki-technológiai fejlődés más vívmányainak alkalmazása;

— a táptakarmányok termesztésének fokozása a tarlóvetések jelentősebb részvételével;

— a homokterületek gyümölcsösökkel, szőlővel való betelepítése, illetve rozstermelésre való használata;

— a magánszektorral való együttműködés fejlesztése (akár a társas-termelés révén, akár más formában);

— a vizeknek a régiók közötti felosztása, továbbá a jugoszláv gazdaságon belüli szakosodás, másfelől pedig a gazdasági mércéken alapuló integráció kiépítése a nyilvánvaló lehetőségek és Szabadka komparatív előnyeinek kihasználása érdekében, ami lehetővé tenné a nemzetközi munkamegosztásba való fokozottabb bekapcsolódást is.

Ipar

Szabadka iparának fejlődésével kapcsolatosan a következőkre alapot víziónkat:

— a meglévő kapacitások optimális kihasználása, felújításuk és korszerűsítésük, illetve új, gazdaságilag ésszerű kapacitások építése, valamint a megkezdett építkezések befejezése;

— Szabadka és vonzáskörzete szakembereinek maximális mozgósítása; a kutatómunka fellendítése és a munkatermelékenység növelése;

— a természeti adottságok, a földrajzi helyzetből adódó és más előnyök jobb kihasználása;

— a fokozatos átállás az anyagon és energián alapuló termelésről a tudáson és termelékenységen alapuló termelésre;

— a korszerű termelési módszerek bevezetése és alkalmazása, a munka- és ügyvitelszervezés színvonalának a jelenleginél sokkal magasabb szintre való emelése;

— az élelmiszer- és energiatermelés fejlesztésének elsőbbsége, illetve azoknak a tevékenységeknek a serkentése, amelyek segítik a mezőgazdaság és az energiatermelés fejlesztését, illetve fokozását;

— azoknak az iparágaknak a fejlesztése, amelyek minőségi, felhalmozóképes és exportárut termelnek;

— a hazai nyersanyagokat felhasználó feldolgozó- és szolgáltató kapacitások fejlesztése;

— a tudományos-kutató kapacitások gyorsabb fejlesztése és a tudo-

mányos kutatások eredményeinek gyorsabb és hatékonyabb alkalmazása.

A felsorolt célkitűzések megvalósítása hozzájárul majd Szabadka három gazdasági ágának a gyorsabb és egyenletesebb fejlődéséhez:

a) Az élelmiszeripar fejlődése révén több ételmet állít elő, gazdaságosabban és ésszerűbben termel a hazai és a külföldi piac számára is, amihez minden adottsága megvan (anyagi és emberi kapacitás). Ennek az iparágnak a fejlődése új termékek, termelési programok és technológiai megoldások kikutatását feltételezi, ami lehetővé teszi az élelmiszeripari termékek megfelelő gyártását mennyiség, minőség, áruválaszték, az ésszerű nyersanyag- és energiafelhasználás szempontjából stb. Ily módon növelhető a szabadkai élelmiszeripar termékeinek versenyképessége a régi és új piacokon is.

b) A vegyipar fejlődése az ezredfordulóig a Zorka Nitrogénművére épül, amely egységes termelési-üzemviteli rendszerként működik majd. Ezen az ipari komplexumon belül a termelés növelésével (a nyolcvanas évek termelékenységéhez képest 4—5-szörös növekedés várható) párhuzamosan zajlik majd a különféle termékek sokrétűségének kialakítási folyamata a mezőgazdaság, a takarmánytermelés az élelmiszeripar, a bőripar, az építőanyagipar, a gyógyszergyártás és a kozmetikai szereket gyártó ipar, valamint a közszükségleti cikkeket gyártó iparágak igényeinek és elvárásainak megfelelően.

c) Az elektromos- és fémipar fejlődésében elsőbbséget élvez majd a korszerű, tudományos kutatásokon alapuló és kreatív munkában gazdag termelés, amelynek struktúrája a magasabb feldolgozási szintű termékek irányában változik, és elsőbbséget élveznek majd azok a programok, amelyek a mezőgazdaság és az élelmiszeripar számára, a közlekedési eszközök fejlesztése, az energetika, a biomassza begyűjtése és kihasználása számára gyártanak berendezéseket, valamint azok a programok amelyek segítségével lehetővé válik a nemzetközi munkamegosztásba való gyorsabb és hatékonyabb bekapcsolódás.

A villamos gépek előállítására terén a legdinamikusabb fejlődésre az elektronika számíthat, mégpedig azok a programok, amelyek megfelelő tudományos és termelési alappal rendelkeznek (ERA).

Az energia jelenti a szabadkai ipar fejlesztési programjainak legnagyobb gondját. Amolyan Achilles-sarka ez az iparfejlesztésnek. Ezért kell az elkövetkező időszakban az annyira szükséges energia biztosítása érdekében komoly erőfeszítéseket tennünk (a gazdasági és háztartási fogyasztás vonatkozásában egyaránt).

— Sándorban felépül a villanyáramot és hőenergiát szolgáltató erőmű,

— a Nitrogénmű és a Távfűtő Művek közötti gázvezeték lefektetésével biztosítjuk a gazdaság és a lakosság gázzal való ellátását,

— a Távfűtő Művek a pakuráról fokozatosan gázüzemelésre tér át, növelve ezzel kapacitását és csökkentve a hőenergia egységenkénti árát,

— az energiával való ellátás folyamatába bekapcsolódik az évi 5000 tonna teljesítményű, Hajdújárason épülő, brikettet gyártó üzem is,

— serkenteni fogjuk a biomasszából, a nap- és szélenergia felhasználása révén, a termálvízből és másodlagos nyersanyagokból nyerhető energia felhasználását is.

Az elkövetkező időszakban a szabadkai ipart is elárasztja majd a mikroelektronika, ami — tőlünk függően — vagy áldást, vagy átkot hoz. Itt ugyanis már nem egyszerűen csak új technológiáról van szó, hanem új ipari forradalomról, annak minden szociális és kulturális következményével együtt. A mikroelektronika nemcsak az ipar jellegét és tevékenységi körét változtatja meg, hanem beépítette a gépekbe és rendszerekbe „az észet és az izmokat is”, megváltoztatva ezzel a fejlődés jellegét és irányát.

Bennünket itt főképpen a mikroelektronikának az ipar fejlődésére gyakorolt hatása érdekel. Íme hát az előrelátható változások rövid összefoglalója:

1. A termelési folyamatokban sor kerül a termelés és a tervezés számítógépek segítségével történő integrálására (az ún. CAM és CAD technológia) és az összehangolt, folyamatos termelési vonalak automatikus irányítására.

2. Radikális változások következnek be a termelő munkaszervezetek szervezettségében, stratégiájában és struktúrájában. A mikroelektronika szerepe az elkövetkező évtizedekben rendkívüli módon megnő, hatását a termeléstől az ügyvitelig, a tervezéstől a piackutatásig mindenütt érezzük majd különösen a termelési folyamatok irányításának automatizálása illetve a vezetői és igazgatói döntések meghozatala terén.

3. A termelési cikluson belül csökken a műveletek száma, hisz a mechanikus alkatrészeket nagy integritású elektronikus alkatrészek váltják fel, így aztán a szerelést végző nagy gyárak helyett kisebb, de rugalmasabb és hatékonyabb üzemekre lesz szükségünk.

4. Az automatizálás és a robotok alkalmazása következtében csökken a termelésben a szakképzetlen munkaerő, viszont megnövekszik azoknak a szakembereknek a száma akik elemző és logikus képességgel rendelkeznek illetve ismerik az adatfeldolgozást (a software, a tervezés és az analitikus rendszerek szakemberei).

5. Csökken majd a munkaidő, ezzel szemben azonban nő a munkanélküliek száma.

6. Áttérünk a középtávú tervezésről a hosszú távú tervezésre.

7. Felgyorsul a kommunikáció: az információátvitel egyszerűbbé, gyorsabbá és olcsóbbá válik.

Ezek a változások alapjaiban módosítják a világ iparát, így Szabadka iparát is, amelynek kihasználási szintje ma még alacsony, és előregedési gondjai is bőven akadnak. Gondoljuk csak meg: néhány iparágban az alapeszközök elhasználtsága 80—90 százalékos. Ezért a minőségi változások révén felgyorsuló fejlődés és a tudományos műszaki vívmányok következetes alkalmazása jelenti a fejlődés és a gazdasági növekedés egyetlen lehetőségét. Így tudjuk csak leküzdeni a jelenlegi negatív irányzatokat, amelyek Szabadka gazdaságának viszonylagos lemaradását

okozták Vajdaság, de az egész ország hasonló adottságokkal és fejlettségi szinttel rendelkező vidékeihez képest. Ahhoz, hogy az elkövetkező másfél évtized alatt elérjük ezt a célt, az eddiginél merészebb és ambíciózusabb fejlődésre van szükségünk. A tervezett feladatok megvalósításával járó erőfeszítéseket tudatosan kell vállalnunk.

A társadalmi termék átlagos évi 5 százalékos dinamikus növekedése (1990-ig valamivel lassúbb, 4 százalék alatti növekedés várható) az alapfeltétele annak, hogy Szabadka 2000-ben elérje az egy lakosra jutó mintegy 5000 dolláros társadalmi termékértéket. Ez azt is jelenti, hogy elérnénk az iparilag fejlett európai országok Szabadkához hasonló városainak mai fejlettségi szintjét.

Ennek a célkitűzésnek a megvalósítása elképzelhetetlen a tudomány gyorsabb fejlesztése nélkül, mert a jelenlegi helyzet azt mutatja, hogy lassan, de biztosan egyfajta intellektuális provinciává válunk a fejlettekhez képest, ha nem foganatosítunk határozott intézkedéseket. Az ezredfordulóig tehát:

— a társadalmi termék értékének 2—2,5 százalékát a tudomány fejlesztésére kell fordítanunk,

— a foglalkoztatott tudományos kutatók számát évente átlagosan 4—5 százalékkal kell növelnünk,

— növelnünk kell a gazdaságban a kutatók és a kutatási-fejlesztési egységek számát.

2.3. Kereskedelem, közlekedés, idegenforgalom

Szabadka 2000-ig megvalósuló kereskedelmi, közlekedési, vendéglátóipari és idegenforgalmi fejlődésének előfeltételei a következők:

— kiépülnek a Szovjetunióból, a skandináv országokból és Nyugat-Európából délre tartó transz-európai autóutak, melyek találkozási pontja Szabadka közvetlen közelében lesz. Ennek következtében városunk a teherforgalom és az idegenforgalom egyik legfontosabb európai központjává lép elő,

— az idegenforgalom jelentősége — Kahn, az ismert futurológus jóslata szerint — óriásit nő, hisz a mikroelektronika révén a munkaidő jelentősen lerövidül, ezzel párhuzamosan pedig növekszik az emberek szabad ideje, amelynek valamilyen tartalmat kell adni. A szabad idő kihasználásának kell ellensúlyoznia a jövőben az elidegenedett, technológizálódott termelési folyamatokat. Ez kedvező hatással lesz az idegenforgalom fejlődésére, és ebből Szabadkának is tőkét kell kovácsolnia.

Ki kell használnunk a komparatív előnyöket. Az alábbiakban vázolom ennek módját:

a) Kereskedelem

— a belvárosban, a korszón (Boris Kidrič utca) új áruház épül;

— a város központjában levő üzleteket szakosítjuk;

— korszerűsítjük az üzlethelyiségeket;

— a város központjában levő üzleteket, illetve üzlethálózatot ésszerűsítjük;

— kishatárforgalmi áruház nyílik és megteremtjük a feltételeket a kishatárforgalom, illetve a határ menti áruforgalom gyorsabb fejlődésére;

— kiépül a szabad vámövezet, egyesítjük a szállítási kapacitásokat a közúti forgalomban, szorosabban együttműködünk a vasúttal az ún. integrális szállítás terén;

— az áruforgalmazásban egységes információrendszert építünk ki, hogy javítsuk a gazdaság nyersanyaggal és újratermelési anyagokkal való ellátását, hogy felgyorsítsuk az áruforgalmat, optimális szintre csökkentjük a raktárkészleteket, hogy csökkenthessük a szállítási költségeket, növelhessük az eszközök forgási sebességét; mindez nem érhető el a forgalmazás jelenlegi felaprózottsága és szervezési szintje mellett.

b) Közlekedés

— kiépül a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság és a Magyar Népköztársaság közös rendező-pályaudvara;

— megnyílik a Szabadkát átszelő Észak—Dél sugárút (összeköti az Ivan Milutinović és a Romanija utcát, továbbá a Karadorđe utat Kelebiával), s ezáltal a forgalomnak megfelelő út nyílik a Bécs—Kelebia—Belgrád-vonalon;

— új buszállomás épül a helyi, városközi és nemzetközi autóbusz-forgalom számára;

— befejeződik az E5-ös autópálya építése, melynek Sándorban és Palicson lesznek elágazásai, illetve csomópontjai;

— kiépül a forgalom számára a Szabadka és Zombor közötti műút;

— fokozatosan bevezetjük a villamos- és trolibusz-közlekedést a városi utasszállításban és felhasználjuk a vasutat a Palics és Szabadka közötti utasforgalomban;

— az átmenő forgalmat a városon kívülre irányítjuk a Tolmin utca és a Marx út felújításával;

— felújítjuk a városi közlekedési útvonalakat (Radić fivérek útja, Lazar Nešić tér, Majsai út, Arsenije Čarnojević utca, Mayer testvérek utcája, Bajai út, Jugoszláv Néphadsereg útja, Lošinj utca, Kőrösi út, Partizánbázisok utcája és Mayer Ottmár utca).

c) Vendéglátóipar

— fejlesztjük a vidékünkre jellemző, sajátos vendéglátóipari szolgáltatásokat; a Spartak vendéglő visszakapja jellegét és patináját, mi több kerhelyiséggel is bővül, hogy összhangban legyen a felújított Szabadság térral és a szökőkúttal);

— új típusú vendéglátóipari létesítmények épülnek a Népszínház új épületében és a korzón; olyan vendéglők, eszpresszók és cukrászdák nyílnak, amilyenek egykor voltak a városnak ezen a részén,

— szakosítjuk a város központjában levő létesítményeket kávéházakra, az ún. új francia konyha, illetve a hideg ételek számára, hamburger árusítására stb.

d) Idegenforgalom

— Palics megújul, új tartalmat kapnak a felújított és átrendezett létesítmények, így a Vigadó, a szabadtéri színpad, a Bagolyvár, a sportközpont, az állatkert, a melegvizes medencék, de a vadászok és a horgászok is megtalálják majd számításukat a Palicsi- és a Ludasi-tavon, — a felújított városközpont lehetőséget nyújt majd a tartalmasabb és gazdagabb művelődési és szórakoztató rendezvények szervezésére; a Képzőművészeti Találkozó felújított épülete, a felújítás előtt álló sport- és vásárcsarnok, a régi városháza, az új színházépület és a Hadsereg-otthon is alkalmas lesz arra, hogy rendezvényeivel magára vonja a szabadkaiak — és nemcsak a szabadkaiak — figyelmét és érdeklődését.

2.4. *A szabadkaiak élete*

A mezőgazdaság, az ipar, a kereskedelem, a közlekedés, a vendéglátóipar és az idegenforgalom fejlődése sem lehet öncélú; mindenekelőtt az emberek igényeit kell kielégíteniük, az emberek életét kell szebbé és kényelmesebbé tenniük. Tény azonban, hogy a felsoroltak egy része nem teszi gazdagabbá és szebbé az emberek életét. Ezért kutat az ember olyan tevékenységek után, amelyek kárpótolják a technológiáért. A technológia ugyanis mindig embertelen, hiszen éppen az embert pótolja, őt helyettesíti. Ezért sem csodálkozhatunk azon, hogy a ma embere a technika fejlődését a szellemi élet fejlődésével kompenzálja. Ismételten és újra felfedezi a művészeteket, a színházat, az irodalmat, a múzeumokat és saját környezetét is, tehát az utcákat, a tereket, az erdőket és a tavakat. A megnövekedett szabad idő következtében ez fokozottan ki-fejezésre jut.

Szabadka közepes nagyságú város, és a dolgok mai állása szerint éppen az ilyen városok (60-tól 120 000 lakossal) nyújthatnak még többet az egyes embernek: több örömet, több boldogságot és kényelmesebb életet, mint a világvárosok, a megalopoliszok. Mivel ezt nem mi fedeztük fel, nem a mi lokálpatriotizmusunkból ered ez a felismerés, mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy saját városunkban ez meg is valósuljon.

A város sikeres fejlődésének egyik alapfeltétele hogy megtaláljuk az összhangot a társadalmi-gazdasági és az urbánus fejlődés között. Szabadkán is, de a környező kisebb településeken is. Az egyenletesebb és harmonikusabb területfejlesztés megköveteli, hogy hosszú távon biztosítsuk a város egyes részeinek és az egyes településeknek közművekkel való megfelelő ellátottságát. Ide tartozik a szükséges infrastruktúra, a közlekedés, és minden más olyan követelmény, amely szavatolja a minőségi életet és munkát. Ebben az értelemben biztosítani kell az urbánus fejlődés dinamikusabb irányítását a kevésbé fejlett településeken és lakótelepeken, folytatnunk kell a városközpont régi épületeinek felújítását is. A műszaki és gazdasági fejlődés feltételezhetően kedvezőtlen hatással

lesz majd a környezetre, s ez megköveteli, hogy időben megtegyük a szükséges lépéseket e folyamat káros hatásainak elhárítására, illetve megakadályozására.

Az agráripár fejlődése, ezen belül pedig a meglévő termőföldek megőrzése is szükségessé teszi, hogy az egyes települések lakossága számára munka- és életfeltételeket teremtsünk. Ezen a téren bizonyos érdektükközésekre is számítanunk kell, amikor majd sor kerül a földterületek rendeltetésének meghatározására. A fejlődés gazdasági, szociális, esztétikai, ökológiai és egyéb mércéivel összhangban éppen ezért meg kell határoznunk a rendelkezésünkre álló terület rendeltetését.

Mivel az általános fejlődés egyik alapfeltétele a közművek fejlettsége, úgy is, mint gazdasági lehetőség, és úgy is, mint a városfejlesztés része, az ezredfordulóig ki kell építenünk:

— olyan vízszolgáltató létesítményeket, amelyek biztosítják a napi 90 000 köbméternyi ivóvizet,

— olyan csatornahálózatot és víztisztító berendezést, amely ezt a vízmennyiséget elvezeti, illetve feldolgozza,

— a vízvezeték fő vonalához a szükséges vezetékhalózatot, és

— a város egész területén aszfaltburkolatot kell hogy kapjanak az utcák.

A már említett buszmegálló tehermentesíti majd a Matija Gubec utcát, illetve a Zombor irányából jövő átmenő forgalmat „átveszi” az új Észak—Dél sugárút. Így a Strossmayer utcát lezárhatjuk a közlekedés előtt, és a városháza körül a gyalogosok „birodalmát” alakíthatjuk ki. A Szabadság tér — a szökőkúttal — a polgárok egyfajta gyülekezőhelye lesz, és a Spartak vendéglő tervezett átalakítása is segít majd abban, hogy itt jól érezzék magukat az emberek. A fiatalok számára a Nušić utca sarkán, az Autooprema jelenlegi boltja helyén nyílik majd egy lokál, a régi városháza kapuit pedig kinyitjuk, az udvar a polgárok rendelkezésére fog állni. Itt különféle vendéglátóipari létesítmények megnyitását tervezzük. Irodalmi kávéház, illetve cukrászda, eszpresszó, boutique-ok és szalonok nyitása szerepel a tervekben. A régi városházából kiköltözik az adóhivatal meg a többi iroda, és az épület valóban a kultúra szolgálatában áll az ezredfordulóra, tehát ténylegesen is kultúrotthon lesz belőle.

A korzón, a Munkásmozi épületében, de a Strossmayer utcában, ahol ma a Modna kuća nevű bolt van, az udvarok alkalmasak arra, hogy átrendezzük őket. Itt üzlethelyiségeket nyitnánk az ún. kisgazdaság és a kereskedelem számára. Ösztönözni fogjuk a kisgazdaság és a szolgáltató kisipar fejlesztését a városközpontban máshol is. Így kisebb boltok, illetve üzlethelyiségek nyitása lehetséges például a kis stadion lelátói alatti térségek beépítésével a Lenin parkban.

Jobban kell hasznosítanunk a jövőben a város tüdejének számító epres erdőt, azaz a kiserdőt is. Nem csak a felújítás alatt álló sport- és vásárcsarnokot lehet majd használnunk, hanem ezen a területen (a meglévő létesítmények igénybevételével) sportolásra és pihenésre alkalmas köz-

pontot kell létrehozni, amelyben fedett uszoda, illetve uszodák is épül-
nének, azonkívül pedig olyan sportpályák, amelyeket egyszerre sok ember
használhatna. A sport és a sportolás tömegesítése az ezredfordulóig
valóra kell hogy váljon.

A szabadkaiak művelődési életének anyagi alapjai jelentősen bővülnek,
hiszen a Hadseregottthonban 500—600 férőhelyes terem épül, teljesen
felújítják a Népszínház épületét, hangversenyteremmé alakítják át a
zsinagógát és megújul Palicson a szabadtéri színpad is. Nyilvánvaló,
hogy ezek a lehetőségek a művelődési életet is gazdagabbá, színesebbé
tehetik.

Várható, hogy az ezredfordulóig felépül a regionális, illetve körzeti
tévéstúdió városunkban. Ennek helye valószínűleg a Népszínház új
épületében lesz majd, de a Pap Pál utcában új otthonhoz jut a Népi
Technika szervezete is.

A Veljko Vlahović Munkásegyletem épülete körüli helyzet megoldásá-
ra két javaslat is van. Nagy lemezklubot létesíthetünk azon a helyen,
de az intézmény tevékenységével kapcsolatos ügyviteli, illetve üzlet-
helyiség is kialakítható ott. Az információs társadalom ugyanis egyre
több szabad időt biztosít az embereknek, amelyet azok hasznosan sze-
retnének eltölteni: művelődési, műszaki tevékenységgel, egyszerű hobbi-
val vagy szórakozással, tájékozódással stb. Másfelől ez a társadalom a
meglevő tudás állandó és folyamatos felújítását is megköveteli az em-
berekéntől. Így aztán mindkét területen vannak érdekes és jelentős tenni-
valói ennek az intézménynek.

A mikroelektronika átszövi majd a szabadkaiak mindennapjait. Az
értelmes telefon segítségével, amely maga is egy kisebb komputer lesz,
valamint tévékészüléke jóvoltából, amelyet terminálként használhat a
postával való kapcsolat fenntartására, levelezés helyett szövegeket küld-
het, de a bankkal is ily módon tarthatja fenn az állandó kapcsolatot a be-
és kifizetések intézésére, továbbá az áruházakkal és boltokkal, ahol
a szükséges fogyasztási cikkek szerezheti be. A szolgáltató közpon-
tokkal is közvetlen kapcsolata lehet ily módon a polgárnak, és többek
között színházjegyet rendelhet vagy akár tisztítási, mosási problémáit
rendezheti. A vasúttal úgyszintén ilyen kapcsolatot létesíthet, tájékozód-
hat a vonatok menetrendjéről, menetjegyet rendelhet stb.

Az adminisztráció ugyancsak nagy átalakulások előtt áll. Egyfelől több
ember dolgozik majd az információkkal, és egyre kevesebb lesz a mai
értelemben vett munkás, másfelől pedig az adminisztratív ügyek 25—38
százalékát automatizálják. A közigazgatási szervek áttérnek a korszerű
informatikai eszközök használatára (számítógépek, terminálok, memó-
riás írógépek); egyre kevesebb papírt fognak használni, és csökken a
polgárokkal való közvetlen kapcsolatok száma is. Ennek következtében
valószínűleg kevesebb panasz hangzik majd el a közigazgatási szervek
munkájára. A polgárok törzskönyvi számának bevezetésével minden-
féle nyilvántartásba, továbbá a lakosság általános nyilvántartása egyre
szélesebb alkalmazásának megvalósításával elkerüljük azt, hogy ugyan-

azt az adatot több helyen és többször keressük, illetve kérjük. A lakosságról készített ilyen adattár alapján minden szerv könnyen és gyorsan juthat a szükséges információhoz, amelyeket aztán bizonylat vagy igazolás formájában rövid idő alatt és szinte azonnal átadhat a polgároknak. Ezzel kizárjuk a jelenlegi időt rabló várakozásokat, az idegeskedést, a nyilvántartásban jelentkező hibák pedig a minimálisra csökkennek.

3. Epilógus

Egy lombhullató városelnök álmodzásait olvasták a fentiekben, aki azonban immár 46 esztendeje Szabadka állandó lakója. Ne vegyék zokon, ha néha túlzottan is derűlátó voltam, de a borúlátás nem tartozik tulajdonságaim közé. Azonkívül pedig van remény arra, hogy a dolgok megváltozzanak. „A pesszimisták soha nem csinálnak semmit, a cinikusok úgyszintén. Derűlátó vagyok, mert hatalmat érzek magamban, mégpedig nem személyiségem révén, hanem egyszerűen azért, mert emberi lény vagyok. Mindannyiunknak adott ez az erő, és csak tőlünk függ, hogy felhasználjuk-e” — nyilatkozta a már említett Naisbitt.